

Мальчикова Д.С. Геопланування як конструктивний напрям сучасних суспільно-географічних досліджень / Д.С. Мальчикова // Україна: географія цілей та можливостей. Зб. наук. праць. – Ніжин: ФОП «Лисенко М.М.», 2012. – Т. II. – С.143-145.

Мальчикова Д.С., к.геогр.н., доц.
Херсонський державний університет

ГЕОПЛАНУВАННЯ ЯК КОНСТРУКТИВНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Численні концепції, стратегії, плани і програми соціально-економічного розвитку регіонів України, що формують багаторівневу державну регіональну політику покликані вирішувати широке коло питань, пов'язаних із управлінням регіональним розвитком, пошуком шляхів раціоналізації природокористування, кадастровою оцінкою земель і територій, формування оптимальної територіальної організації суспільства тощо. Ключовим елементом цієї управлінської практики виступає планування територій: будь-які проекти і рішення щодо економічного, соціального, демографічного, екологічного розвитку територій завжди містять різноманітні матеріали землеустрою, функціонального зонування території, придатності території до тих чи інших видів землекористування тощо. Акцентуємо, що географи володіють теорією та методикою планування територій для потреб соціально-економічного розвитку, зокрема плануванням міст та систем розселення, розміщенням різних видів господарської діяльності, окремих виробництв і підприємств, формуванням мереж соціальної та виробничої інфраструктури, екологічних мереж. Ще в радянські часи помітного розвитку набула так звана конструктивна географія, зокрема, у вигляді районної планіровки (започатковано Богорадом Д.І. (1965) під назвою “конструктивна географія району»).

Активізація планування територій в регіонах України та нове законодавство з цих питань (прийняття Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності”) вимагає переосмислення теоретико-методологічної бази планувальної діяльності в межах територій різних масштабів та рангів. Поряд з цим особливим питанням постає визначення понятійно-термінологічного апарату планування територій, оскільки в сучасних наукових джерелах і досить присутній термінологічний різнобій.

Складові частини планування територій були розроблені в різних галузях науки і практики, що викликало відсутність загальновизнаної теоретичної бази й породило термінологічний різнобій. У наявній науковій літературі, законодавчих і нормативних документах поняття «планування територій», «територіальне планування», «регіональне планування», «районна планіровка», «містобудування» нерідко переплітаються й підмінюють одне одного, що не зовсім коректно. У деяких випадках вони використовуються як синоніми, а в деяких, навпаки, в значеннях до того несумісних, що не можуть бути зведені в єдину систему. Розробка теоретико-методологічних і методичних засад планування територій вимагає насамперед певної понятійно-термінологічної та концептуальної визначеності.

Наголосимо, що найбільш вдалим, на наш погляд, буде застосування терміну *геопланування*, що обґрунтуємо наступним:

1. Згадаємо, що саме географи підійшли до ідеї впорядкування та комплексного планування територій наприкінці XIX ст. У різні часи географи обслуговували різні запити й потреби суспільства, і в історичному ракурсі географія пройшла етапи трьох найбільших загальних парадигм – землеписової, землезнавчої та землевпорядної. Теоретико-методологічне та технологічне зростання географічної науки як провідну робочу парадигму географії висуває концепцію планування територій або геопланувальну парадигму (О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова,

А. М. Шашеро, 2010), а практичні запити суспільства як актуальне й пріоритетне завдання покладають на географів планування територій на всіх рівнях організації життєдіяльності суспільства – від міжнародного й національного до регіонального й локального. Планування територій в сучасному світі ототожнюється з управлінням «зміною (перетворенням, впорядкуванням) середовища», тобто із суто географічним за змістом завданням зі створення раціонального культурного ландшафту.

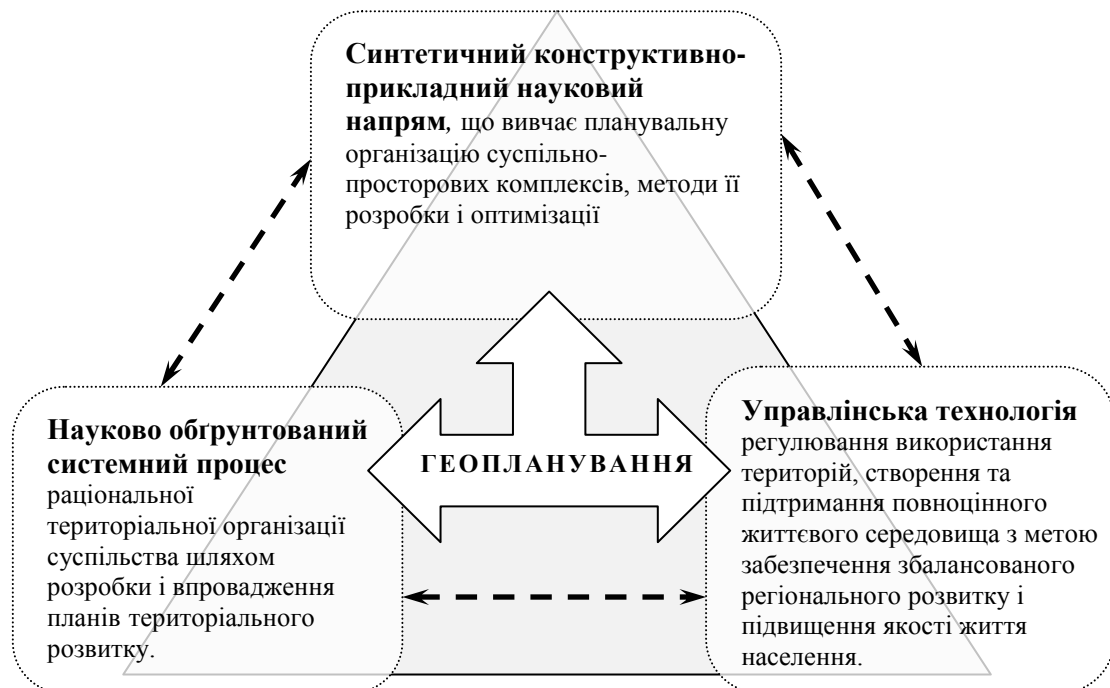
2. Об'єкт і зміст наукової та практичної діяльності, що узагальнено об'єднують в поняття «планування територій» за своєю суттю відповідає об'єктно-предметній сутності географії. Ще у 1980-ті рр.. Алаєв Е.Б. (1983), незважаючи на міждисциплінарний характер територіального планування, цілком обґрунтовано пропонує віднести його до географічних наук і використовує таке упорядкування термінології: геопланівка - наука про раціональне (ефективне та інтенсивне) використання території (територіальних ресурсів) конкретного ареалу шляхом раціонального розміщення виробничих підприємств, комунікацій і місць розселення з комплексним врахуванням географічних, економічних, архітектурно-будівельних та інженерно-технічних факторів і умов. Разом з тим сучасний аналіз наукової літератури, законодавчих актів свідчить, що такий варіант термінології залишився лише «експериментальним».

3. Памятаючи, що об'єктом будь-яких робіт в галузі містобудування, регіонального, районного, територіального планування і проектування є територія, використання терміноелементу *гео* при утворенні терміну *геопланування* вказуватиме на змістовну сутність цього виду планування. До того ж це дасть можливість уникнути різнобою при використанні понять регіональний, районний, територіальний, просторовий і т.д. Хоча всі ці визначаючі слова вживаються як синоніми, насправді в глибоко розробленій системі географічних понять і термінів всі вони утворюють ієрархічно впорядковану систему, і тільки поняття район і регіон можуть

вживатися синонімічно (зараз, як правило, поняття регіон частіше вживається щодо адміністративно оформлених територій.).

В такому контексті ми пропонуємо визначити *геопланування* як (змістові складові наведені на рис. 3):

- 1) *синтетичний конструктивно-прикладний науковий напрям*, що вивчає планувальну організацію суспільно-просторових комплексів, методи її розробки і оптимізації;
- 2) *науково обґрунтований системний процес* раціональної територіальної організації суспільства шляхом розробки і впровадження планів територіального розвитку.
- 3) *управлінську технологію* регулювання використання територій, створення та підтримання повноцінного життєвого середовища з метою забезпечення збалансованого регіонального розвитку і підвищення якості життя населення.

Рис. 1. Змістові складові геопланування.